

Genomförandet av läkemedels- behandling

De regionala evenemangen för äldrevården hösten
2019

Anna-Maija Liedenpohja

Överinspektör

Mervi Tiri

Överinspektör

Valvira.fi, [@ValviraViestii](https://twitter.com/ValviraViestii)

Valvira valvoo valtakunnallisesti jokaisen oikeutta hyvinvointiin, laadukkaisiin palveluihin ja turvallisiin elinoloihin.

Valvira
Sosiaali- ja terveysalan
lupa- ja valvontavirasto

Presentationens innehåll

- Lagstiftning och rekommendationer
- Arbetsgivarens rättigheter och skyldigheter
- Olika yrkesgruppers rättigheter och skyldigheter
- Förvaring av läkemedel
- Läkemedelslager vid boendeenheter inom socialvården

Valvira
sosiaali- ja
työpa- ja valv

Läkemedelsbehandling är verksamhet inom hälso- och sjukvården

Läkemedelsbehandling är:

- en av de centrala metoderna inom vården
- verksamhet inom hälso- och sjukvården oavsett var den genomförs
- en väsentlig del av vården av klienten inom boendeservicen inom socialvården och i tjänster som ges hemma
- i första hand en uppgift för yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården, vilket innebär att organisationerna ska säkerställa att det finns tillräckligt många yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården i enheten

Läkemedelsbehandlingen är trygg när..

man ger:

- rätt dos
- rätt läkemedel
- vid rätt tidpunkt
- längs rätt administrationsväg
- till rätt patient

(WHO 1997)

Övervakningsobservationer

- Planer för läkemedelsbehandling
- Personalens läkemedelstillstånd
 - Deltagande av personer som inte fått utbildning i läkemedelsbehandling i genomförandet av läkemedelsbehandlingen
- Förvaring och förstörande av läkemedel
- Läkemedelslager som är avsedda för gemensam användning (tolkningen ändrades 6/2019)
- Tillgången till läkartjänster

Centrala yrkesgrupper vid genomförandet av läkemedelsbehandling

Yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården: rätt att utföra läkemedelsbehandling utifrån yrkesutbildning

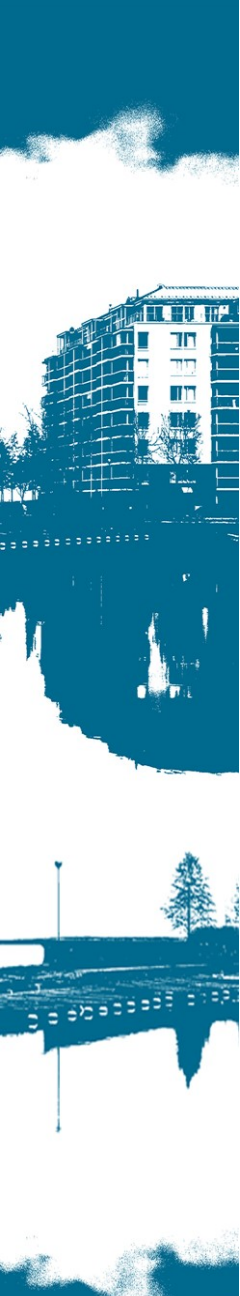
- Legitimerade (sjukskötare, hälsovårdare, barnmorska, röntgenskötare, munhygienist osv. examen som avlagts i Finland)
- Personer som fått tillstånd (examen som avlagts utomlands)
- Personer med skyddad yrkesbeteckning (närvårdare o. motsvarande tidigare examina, primärvårdare, hjälpskötare, mentalvårdare osv.)
 - även andra personer som har tillräcklig utbildning, erfarenhet och yrkesskicklighet kan verka i yrket, men yrkesbeteckningen får endast användas av dem som har examen

Centrala yrkesgrupper vid genomförandet av läkemedelsbehandling, forts.

- **Yrkesutbildade personer inom socialvården: i utbildningen ingår inte alltid studier i läkemedelsbehandling, och därför bedöms rätten att genomföra läkemedelsbehandling alltid individuellt och specificeras i läkemedelstillståndet**
 - Geronom
 - Socionom
- **Övriga som inte har yrkesutbildning i läkemedelsbehandling: begränsat tillstånd som ges utifrån utbildning som arbetsgivaren gett definieras i läkemedelstillståndet**
 - Omsorgsbiträden
 - Vårdbiträden
 - Personliga assistenter

Sjukskötare YH (210 sp)

- Enligt Valvira uppfattning kan en sjukskötare utifrån sin yrkesutbildning genomföra många uppgifter inom läkemedelsbehandling utan kompletterande utbildning och skriftligt tillstånd
 - Verifieringen av kunnandet ska beaktas
- Ett skriftligt tillstånd behövs för krävande läkemedelsbehandling, t.ex. införande av venkanyl, intravenös vätske- och läkemedelsbehandling, genomförande av läkemedelsbehandling genom särskilda administrationsvägar (t.ex. i epiduralutrymmet) eller med särskild utrustning (t.ex. "smärtpump"), blodtransfusioner och vaccinationer.
- Ansvar för genomförandet av läkemedelsbehandlingen i verksamhetsenheten som helhet och för styrningen av de övriga yrkesgrupperna

Närvårdare (180 sp) (grundexamen inom social- och hälsovården)

- Mängden studier i läkemedelsbehandling varierar efter läroanstalt och kompetensområde (8); mängden utbildning i läkemedelsbehandling har inte definierats
- Utifrån utbildningen kan läkemedelsbehandling genomföras på naturlig väg
 - Verifieringen av kunnandet ska beaktas
- Kompletterande utbildning och skriftligt tillstånd behövs för genomförande av HCl-läkemedelsbehandling, injektioner, grundläggande vätskebehandling

Anställda i vilkas yrkesutbildning ingår studier i läkemedelsbehandling

- T.ex. geronom (minst 3 sp), socionom (varierar)
- Läkemedelsbehandling som genomförs på naturlig väg
- Kompletterande utbildning och skriftligt tillstånd för genomförande av HCl-läkemedelsbehandling och injektioner

Anställda vilkas yrkesutbildning inte omfattar studier i läkemedelsbehandling

- T.ex. socionom, handledare av olika slag
- Får inte delta i genomförandet av läkemedelsbehandling utan kompletterande utbildning
- Arbetsgivaren beslutar om den kompletterande utbildning som ska förvärvas (innehåll, omfattning osv.) och utfärdar skriftligt tillstånd till de fastställda uppgifterna
- Skriftligt läkemedelstillstånd
- Läkemedelsbehandling som genomförs på naturlig väg
 - För genomförandet av mer krävande läkemedelsbehandling, t.ex. insulinbehandling, ska separat utbildning ges och övervägas från fall till fall om nödvändigt
- Skriftligt tillstånd till läkemedelsbehandling, patient-, läkemedels- och administrationsvägsspecifikt

Personer som arbetar tillfälligt som yrkesutbildade personer inom socialvården och hälso- och sjukvården

- För en studerande som arbetar som vikarie för en legitimerad yrkesutbildad person ska skriftligen utses en handledare som ska följa upp, handleda, övervaka och vid behov ingripa i verksamheten
- Som vikarie för en sjukskötare kan fungera en sjukskötarstuderande som avlagt 2/3 av studierna, dvs. 140 sp, och som inlett sina studier högst 10 år sedan och vars studierätt är i kraft.
- Som vikarie för en närvårdare (e.a. yrkesutbildad person med skyddad yrkesbeteckning) kan fungera en person "med tillräcklig utbildning, erfarenhet och yrkesskicklighet"
 - Vid övervakningen har utgångspunkten varit densamma som för sjukskötare, dvs. 2/3 av studierna borde vara avlagda
 - Det behövs precisering i lagstiftningen

Rätten för studerande att genomföra läkemedelsbehandling

- Vid en praktikperiod som ingår i studierna har en studerande inget självständigt ansvar utan handlar alltid på handledarens ansvar
- Får öva sig i uppgifter som ingår i det kommande arbetet, och detta är också motiverat

Lagstiftning om läkemedelsbehandling

- Lagen om yrkesutbildade personer 22 §: legitimerad läkare beslutar bl.a. om patientens medicinska vård
- Bestämmelser om begränsad rätt att ordinera läkemedel
- Lagen om yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården 2 §: inget hinder för att legitimerade yrkesutbildade personer med tillstånd och skyddad yrkesbeteckning agerar i varandras uppgifter när det är motiverat med tanke på organiseringen av arbetet och produktionen av hälsotjänster
- Lagen om yrkesutbildade personer inom socialvården 3 §: Också andra personer med tillräcklig utbildning, erfarenhet och yrkesskicklighet kan vara verksamma i uppgifter som hör till en yrkesutbildad person med skyddad yrkesbeteckning

Arbetsgivarens rätt att leda arbetet, dvs. direktionsrätt

- Arbetsgivaren beslutar hur arbetet organiseras
- Arbetsgivaren beslutar också vilka uppgifter inom läkemedelsbehandlingen respektive yrkesgrupp utför
- I direktionsrätten ingår även ansvar för besluten – bland annat för att läkemedelsbehandlingen är trygg för patienterna och klienterna
- Varje yrkesutbildad person inom socialvården eller inom hälso- och sjukvården som genomför läkemedelsbehandling är dock ansvarig för sin egen verksamhet
 - Rätt att vägra utföra uppgifter för vilka personen utifrån sitt eget övervägande inte har tillräcklig utbildning eller kompetens
 - Arbetsgivarens fortbildningsskyldighet (lagen om yrkesutbildade personer inom socialvården (817/2015) 5 §, lagen om yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården (559/1994) 18 §)

Handboken Säker läkemedelsbehandling

- Den första handboken SHM 2006
- Den uppdaterade handboken THL
<https://www.julkari.fi/handle/10024/129969>
- Rekommendation som också Valvira och regionförvaltningsverken rekommenderar för användning
- Syftet är att
 - göra principerna för genomförandet av läkemedelsbehandlingen enhetliga
 - klargöra ansvarsfördelningen för genomförandet av läkemedelsbehandlingen och
 - definiera minimikraven som ska uppfyllas i alla enheter som genomför läkemedelsbehandling

Valvira webbplats

- Genomförandet av läkemedelsbehandling
http://www.valvira.fi/terveydenhuolto/hyva-ammattinharjoittaminen/laakehoito/laakehoidon_toteuttaminen
- Vissa uppfattningar som skiljer sig från handboken Säker läkemedelsbehandling: en central skillnad mellan rättigheterna för sjukskötare och rättigheterna för andra personer än yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården

Plan för läkemedelsbehandling

- Verksamhetsenheter som genomför läkemedelsbehandling i enlighet med handboken Säker läkemedelsbehandling ska göra upp en skriftlig plan för läkemedelsbehandling Arbetsgivaren ansvarar för att en sådan plan uppgörs
- Det centrala innehållet i planen för läkemedelsbehandling är en beskrivning av verksamheten inom läkemedelsbehandling och av ansvarsfördelningen Innehållsförteckningen som modell (i den tidigare versionen fanns också andra modeller)
- Godkänd av den läkare som ansvarar för läkemedelsbehandlingen (inte enbart underskrift utan faktiskt ansvar)
- Ska motsvara läkemedelsbehandlingen i enheten i praktiken
- En väsentlig del av inskolningen av personalen
- Fungerar som praktisk instruktion för personalen i den praktiska verksamheten

Arbetsgivaren ansvarar för att

- vården inklusive läkemedelsbehandlingen är trygg för patienterna/klienterna
- enhetens personalstruktur motsvarar läkemedelsbehandlingsens kravnivå
- de anställda har det kunnande som deras uppgifter kräver (verifiering av kunnandet)
- de uppgifter som ankommer på olika yrkesgrupper har definierats
- de anställda har de nödvändiga skriftliga tillstånden att genomföra läkemedelsbehandlingen

Säkerställande av kunnandet

- Cheferna ska ha kompetens att bedöma
 - vilken utbildning och vilket kunnande personalen ska ha
 - personalens kunnande
- Definition av den nödvändiga grundutbildningen och fortbildningen (t.ex. LOve-helheten, Lääkehoidon Osaaminen Verkossa (Kompetens inom läkemedelsbehandling på nätet))
- Skriftliga/muntliga prov (verifiering av de teoretiska kunskaperna)
- Praktiska prov (verifiering av de praktiska färdigheterna)
 - Den som tar emot proven ska vara en legitimerad yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården

Förvaringen av läkemedel – goda förfaranden

- Ändamålsenlig låsbar lokal
 - Tillträde, överlåtelse av nycklar, passerkontroll, kameraövervakning
 - Lokalen för utdelning eller annan behandling av läkemedel ska beaktas
- Kylskåp för läkemedel
 - Låsbart
 - Uppföljning av temperaturen
- Läkemedel som klassificeras som narkotiska (N-läkemedel)
 - Separat låsbart skåp t.ex. innanför läkemedelsskåpet
 - Lämplig för den aktuella enhetens läkemedel
- Om det är klokt med tanke på verksamheten att förvara färdigt fördelade doser på något annat ställe än i läkemedelsrummet ska man sköta om att utomstående inte får tillgång till läkemedlen (läkemedelsvagn eller annat låsbart utrymme)

Läkemedelslager vid boendeenheter inom socialvården

- En verksamhetsenhet kan vid behov ha ett litet lager av läkemedel för akuta situationer (t.ex. smärtstillande, antimikrobiella eller anafylaktiska läkemedel)
- Läkemedlen i lagret upphandlas antingen från ett allmänt apotek eller ett sjukhusapotek/en läkemedelscentral med en läkemedelsbeställning som enhetens läkare undertecknat
- Huvudregeln är fortfarande att
 - läkaren ordinerar klienten de läkemedel som personen behöver med ett personligt recept samt att
 - en aktuell läkemedelslista och vårdplan iakttas vid behandlingen

Förutsättningarna för grundande och upprätthållande av ett läkemedelslager

- de läkemedel som finns i läkemedelslagret räknas upp i läkemedelsbehandlingsplanen och förfarandena i anslutning till användningen av dem beskrivs (ansvar, beställning, bokföring, uppföljning osv.)
- enhetens personal har den utbildning, det kunnande och de läkemedelstillstånd som verksamheten förutsätter

Förutsättningar, fortsättning

- invånarnas läkartjänster är organiserade under alla tidpunkter och läkaren ansvarar alltid för givandet av läkemedel till invånarna
- beställningarna av läkemedel till läkemedelslagret som används gemensamt godkänns av den läkare som ansvarar för läkemedelsbehandlingen av invånarna i enheten för omsorgstjänster (läkare med rätt att självständigt bedriva läkarens yrke)
- anteckningar om ordineringsen och givandet av läkemedel som ingår i läkemedelslagret görs alltid i patient-/klientjournalerna, metoden för anteckning av anvisningar som erhålls muntligen ska definieras i planen för läkemedelsbehandling
- genomförandet av läkemedelsbehandlingen, förvaringen och förbrukningen av läkemedel och förfarandena i anslutning till användningen av dem övervakas systematiskt och omsorgsfullt genom egenkontroll

Frågor?

mervi.tiri@valvira.fi

[anna-maija.liedenpohja@valvira .fi](mailto:anna-maija.liedenpohja@valvira.fi)